

**Amela Medar
Alema Fazlić
Aida Džih**

MEDIJSKA PISMENOST UČENIKA ZAVRŠNIH RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE U HNK

Sažetak

Pojam pismenosti, koji se nekada odnosio na sposobnost čitanja i pisanja na maternjem jeziku, mijenja se u skladu sa društvenim, naučnim i tehnološkim promjenama tako da u XXI vijeku pismenost ne predstavlja samo sposobnost čitanja i pisanja, nego podrazumijeva poznavanje informacijskih i komunikacijskih tehnologija, kritičko razmišljanje i neophodnost cjeloživotnog učenja. Takve promjene zahtijevaju i promjene u obrazovnom sistemu, tj. medijsko opismenjavanje učenika već od osnovne škole što se postiže medijskim obrazovanjem.

U radu ćemo analizirati zastupljenost sadržaja vezanih za medijsko obrazovanje i medijsku pismenost u nastavnim predmetima: Bosanski jezik i književnost, Engleski jezik, Biologija i Hemija, te njihov uticaj na razvoj kritičkog promišljanja i medijske pismenosti učenika osmih i devetih razreda osnovne škole. Nakon prikupljenih podataka u svrhu izrade teorijskog dijela rada, pristupili smo izradi metodološkog dijela, koji predstavlja osnovu za empirijsko istraživanje problema. Koristeći metode teorijske analize i sinteze, deskriptivnu i survey metodu, ispitali smo povezanost sadržaja navedenih nastavnih predmeta sa medijskom kulturom. Cilj istraživanja bio je i utvrđivanje uključenosti medijskih sadržaja u nastavi navedenih nastavnih predmeta s akcentom na analizu najčešće korištenih medija i medijskih sadržaja, mogućnost njihovog kritičkog vrednovanja od strane učenika, kao i sposobnost stvaranja vlastitih medijskih sadržaja.

Ključne riječi: *medijska pismenost, medijsko obrazovanje, osnovna škola, Bosanski jezik i književnost, Engleski jezik, Biologija, Hemija*

UVOD

Mediji su nezaobilazni u savremenom društvu, utiču na ponašanje i identifikaciju pojedinca, a neosporan je i njihov uticaj na djecu, tj. učenike koji se s medijima susreću od najranijeg djetinjstva. U skladu s tim, već pedesetih i šezdesetih godina XX vijeka javlja se potreba za medijskim obrazovanjem i razvijanjem medijske pismenosti općenito kao odgovor na nagli razvoj medija. U *Deklaraciji o značaju medijske i informacijske pismenosti u BiH* navodi se sljedeće: „*Medijska i informacijska pismenost je skup sposobnosti koje osnažuju građane za pristup, preuzimanje, razumijevanje, procjenu i korištenje, stvaranje i dijeljenje informacijskih i medijskih sadržaja u svim formatima, pomoću različitih alata, na kritičan, etički i učinkovit način, u cilju sudjelovanja i angažmana u osobnim, profesionalnim i društvenim aktivnostima.*“¹

Medijska i informacijska pismenost obuhvata brojne kompetencije, poput kritičkog mišljenja, društvene orijentacije, dubinskog istraživanja, indukcije i dedukcije.

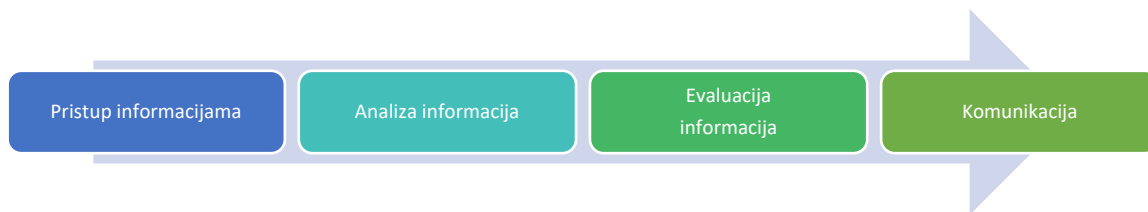
Kontinuirano medijsko opismenjavanje učenika mora biti zastupljeno na svim nivoima odgojno-obrazovnog sistema. "Odgoj za medije je obrazovni proces/praksa koji/-a članovima društva želi omogućiti kreativno i kritičko učenje (na nivou produkcije, distribucije i praćenja) s upotrebom tehnoloških i tradicionalnih medija za razvoj i oslobođenje pojedinaca i društva, te za demokratizaciju komunikacije" (Komar, 1998: 247).

„Media Education“, UNESCO-va konferencija održana 1982. godine, rezultirala je deklaracijom koju je potpisalo 19 država, a kojom se naglašava značaj medijske pismenosti i imperativ za izradu sistemskog programa medijskog opismenjavanja uključujući i projekat medijskog obrazovanja. Rezultat medijskog odgoja i obrazovanja mora biti osposobljavanje mladih da razmišljaju o svojim informacijskim potrebama, o medijima i medijskim porukama, ali isto tako o informacijsko-komunikacijskim procesima u društvu.

Da bi nastavnik mogao podučavati o medijima i medijskim sadržajima, neophodno je da poznaje funkciju medija i način na koji se vrši potencijalni utjecaj, a za razumijevanje medija i njihove funkcije potreban je, prije svega, pristup tehnologiji i medijima. Četiri elementa koja nalazimo u gotovo svim savremenim definicijama medijske pismenosti su: pristup, analiza, evaluacija i komunikacija (Sivrić, 2021).

---

¹ <https://fpn.unsa.ba/b/wp-content/uploads/2020/12/Deklaracija-MIP-BIH-2019.pdf>

Shema1: *Elementi medijske pismenosti*

Uticaj medija na svaku generaciju mijenja se zbog intenzivnog razvoja medija i informacijske tehnologije zbog toga stručnjaci ističu važnost kontinuiranog medijskog obrazovanja s ciljem pomoći pojedincima da „razviju navike istraživanja i vještine izražavanja koje su im potrebne da bi bili kritični mislioci, učinkoviti komunikatori i aktivni građani u današnjem društvu“. (Scheibe i Rogow, 2012: 36)

U ovom radu analizira se zastupljenost sadržaja vezanih za medijsko obrazovanje u nastavnim predmetima: Bosanski jezik i književnost, Engleski jezik, Biologija i Hemija u završnim razredima osnovne škole.

Medijsko obrazovanje u kontekstu savremenoga podučavanja mora omogućiti kritičku istragu i dijalog koji se odvija između nastavnika i učenika, ali sa posebnim fokusom na razvoj kritičke autonomije. To je složen proces koji zahtijeva razumijevanje funkcije medija, komunikaciju i interakciju korisnika s medijima, razumijevanje, analizu i interpretaciju medijskih sadržaja, uzimajući u obzir i činjenicu da sve medijske sadržaje koje primamo možemo protumačiti i interpretirati na više različitih načina.

Medijska i informacijska pismenost u nastavi bosanskog jezika i književnosti

Nastavni predmet Bosanski jezik i književnost obuhvata jezičke, umjetničke, stvaralačke i medijske sadržaje zasnovane na međusobnom prožimanju nastavnih područja i nastavnih disciplina i predmeta (interdisciplinarnost i povezanost sa drugim nastavnim predmetima). U okviru ovog predmeta medijsko opismenjavanje učenika uglavnom se ostvaruje na časovima medijske kulture, koji su zastupljeni od prvog do završnog razreda osnovne škole. U razrednoj nastavi na časovima medijske kulture učenici se upoznaju sa crtanim i lutkarskim filmom, osnovnim odlikama televizije i televizijskih emisija za djecu, dok se u predmetnoj nastavi znanja proširuju izučavanjem osnovnih vrsta medija, vrsta igranih filmova, izražajnih sredstava filmske umjetnosti, odlika radija, televizije i stripa, upoređuju književno djelo sa pozorišnom i filmskom umjetnošću, upoznaju se sa hitorijskim razvojem filmske umjetnosti i sl. Osnovne karakteristike

interneta i općenito internet kao nastavni sadržaj u NPP-u za osnovnu školu izučava se tek u devetom, završnom, razredu. Međutim, savremeno doba, u kojem je digitalno okruženje sastavni dio odrastanja, primjenu interneta i interakciju sa multimedijalnim sadržajima postavlja kao imperativ uspješne nastave bosanskog jezika i književnosti tako da je neophodno i prije nego je NPP-om predviđeno kontinuirano raditi na medijskom odgoju i obrazovanju učenika s ciljem razvoja medijske pismenosti kao preduslova za uspješnu nastavu koja će biti u skladu sa interesima današnjih učenika.

Formalno obrazovanje ne može zadovoljiti potrebe savremenih učenika pa je odgovornost nastavnika da, s ciljem prevazilaženja postojećih nedostataka, u nastavni proces unosi inovacije u skladu sa tehnološkim dostignućima što podrazumijeva i konstantvo usavršavanje i iskustveno učenje i samog nastavnika kako bi upotreba tehnologije i interneta (različitih mrežnih alata) bila pažljivo metodički osmišljena i usmjerena na razvoj medijske pismenosti učenika.

Medijski odgoj i obrazovanje moraju biti sastavni dio nastavnog predmeta Bosanski jezik i književnost jer ovaj predmet nudi brojne mogućnosti za razvoj medijske pismenosti učenika koja je sastavni dio opće pismenosti u XXI vijeku.

Brojni su veb-alati i aplikacije koji omogućavaju samaostalno i saradničko učenje, zajednički rad na projektima, dijeljenje informacija i mišljenja, kreiranja vlastitih sadržaja pri čemu sam proces učenja postaje važniji. Timski rad i saradničko učenje uz upotrebu mrežnih alata osobit će učenike za dijeljenje odgovornosti, usavršavanje i nadogradnju znanja, a dovodi i do sasvim novih nastavnih aktivnosti što povećava efikasnost nastave. Uz mrežne alate, efikasnosti nastave mogu doprinijeti i društvene mreže koje omogućavaju formiranje grupa za učenje, jednostavnu razmjenu nastavnih sadržaja i samostalno kreiranih materijala za učenje na obrazovnim aplikacijama. Na taj način učenici ovladavaju novim alatima, koriste nove termine, a olakšana je komunikacija među učenicima i komunikacija nastavnik – učenik/ci. Osim za sam proces učenja, različiti mrežni alati mogu biti korišteni i u procesu praćenja i vrednovanja (dijagnostičko, formativno, sumativno) jer omogućavaju izradu kvizova, testova, anketa i upitnika za procjenu učeničkog znanja u svim fazama nastavnog procesa. Ovakav način praćenja i vrednovanja rezultata učenja smanjuje stres koji često izaziva klasično ocjenjivanje, omogućuje učeniku i nastavniku brzu povratnu informaciju o rezultatima praćenja, motiviše učenika da svoje znanje upoređuju sa znanjem vršnjaka i vrši samoprocjenu.

Nastava bosanskog jezika i književnosti osmišljena uz upotrebu različitih mrežnih alata razvijat će i medijsku pismenost učenika jer nudi mogućnost prepoznavanja (ne)tačnosti ponuđenih informacija, korištenje različitih izvora za dobivanje informacija, razumijevanje medijskog diskursa i ekonomskih principa funkcionisanja medija.

Medijska pismenost u nastavi Engleskog jezika

Već smo naveli da sve veća prisutnost i značaj medija nameće potrebu za razvojem medijske pismenosti jer je ona najbolji način zaštite od medijske manipulacije, a razvija i medijske, tehničke i praktične vještine kod učenika. U svim nastavnim predmetima, a posebno onim vezanim za jezik, bitno je popularizirati važnost posjedovanja znanja o medijima i razumijevanja utjecaja medija na svakodnevni život. Uključivanje medijske i informacijske pismenosti u obrazovne sisteme u BiH kroz kurikulume postojećih predmeta je veliki izazov, prije svega za nastavnike, kojima je potrebna adekvatna, zvanična obuka vezana za ovu temu. Tako Ibrahimović (2015) ističe da je paradoks da đaci koji su konstantno okruženi medijima i medijskim porukama, u školi vrlo malo i površno govore o medijima. Istraživanja su pokazala da se medijska pismenost kod nas više razvija kroz neformalno obrazovanje i da postojeći nastavni planovi ne nude adekvatnu edukaciju iz ove oblasti, već je samo sporadično obrađuje u pojedinim predmetima. Medijska pismenost je u stvari nadogradnja opće pismenosti pa bi učenici na kraju osnovne škole trebali razumjeti svrhu i vrste medija, sigurno i odgovorno koristiti medije, te razumjeti medijske poruke.

Učenje stranog jezika potiče sistematski način razvijanja kreativnog i kritičkog mišljenja te jača intelektualni kapacitet pojedinca, što je odlična podloga za uključivanje medijskih sadržaja u nastavu, te razvoj medijske pismenosti. Cilj savremenog koncepta izučavanja engleskog jezika je razvijanje funkcionalne pismenosti i ovladavanje formatima i stilovima koji učenicima omogućavaju kritičko i kreativno pismeno, ali i usmjeno izražavanje.

U pojedinim kantonima u Federaciji BiH (npr. Kanton Sarajevo), u važećem NPP-u (https://ossbb.edu.ba/wp-content/uploads/2020/02/engleski_jezik-NPiP.pdf) se spominje i razvoj medijske pismenosti, a veže se za domenu *Samostalnost u ovladavanju jezikom* i *Interkulturalne jezičke kompetencije*. Tako se u predmetnoj nastavi, kroz sve razrede, u okviru tih domena navode i sljedeći ishodi:

Učenik samostalno uočava činjenice i mišljenja.

Učenik samostalno prepoznaje različite izvore informacija.

Analizira ulogu medija i informacijsko-komunikacijskih tehnologija u okviru interkulturalnosti. Koristi informatičke alate u online nastavi (link, pjesmice, kraći tekstovi).

Identifikuje ključne poruke u različitim medijskim formatima kroz slušani kraći sadržaj.

U našem kantonu (HNK), koji još radi po *Okvirnom nastavnom planu i programu za devetogodišnju osnovnu školu u Federaciji Bosne i Hercegovine*, u nastavi Engleskog jezika u nižim razredima, nema konkretnih nastavnih sadržaja vezanih za medije i medijsku pismenost, niti se konkretno spominju, ali učenicima se već na tom uzrastu nastavni sadržaji iz stranog jezika prezentuju kroz medijsko-informacijske tehnologije (kratki animirani filmovi, igrice, pjesmice, you tube, itd.).

U predmetnoj nastavi, već imamo dosta tekstova vezanih za medije i upotrebu novih tehnologija, dok u NPP-u stoji samo da je neophodno da učenici „koriste informacionu tehnologiju kod učenja jezika“. U devetom razredu čitav jedan modul je posvećen medijskoj kulturi, a poseban akcent je stavljen na analizu uloge medija u svakodnevnom životu i prepoznavanje lažnih informacija. Pri obradi ovih sadržaja učenici istražuju, komentiraju, iznose zaključke i analiziraju vrste medija, negativne i pozitivne utjecaje, raspoznaju utjecaj medija sa kojim se susreću u svakodnevnom životu, a sve to izražavaju na stranom jeziku. Proširuje se i upotreba raznih alata i platformi, a često se u nastavi koriste i kratke you tube lekcije, prezentacije i sl. Naravno, ovo ni izbliza nije dovoljno i neophodno je što prije uključiti više elemenata medijske kulture i pismenosti u postojeći NPP jer nastava stranih jezika pruža mnoštvo mogućnosti za upotrebu raznovrsnih nastavnih sredstava kao i medija na času. Uz pažljiv odabir medija i samog sadržaja, nastava stranog jezika uvijek ima moderan i inovativan aspekt bilo da se održava u svom tradicionalnom obliku u učionici, online ili kombinovanom, hibridnom obliku.

Medijska i informacijska pismenost u nastavi hemije

Hemija je nastavni predmet koji uči i podučava o tvarima i njihovim promjenama što učenici najlakše razumijevaju iskustveno. Najčešće korištene nastavne metode u nastavi hemije su istraživanje, projekat i simulacija, čije su etape uočavanje i postavljanje problema, oblikovanje pretpostavki, prikupljanje podataka te izvođenje zaključaka o tačnosti postavljenih pretpostavki. Za razliku od istraživanja koje se provodi kraći vremenski period, projekt je dugotrajniji i može se provoditi čak i nekoliko uzastopnih godina učenja. Zaključci istraživanja i projekata na kraju se sistematiziraju u obliku izvještaja. Simulacija je nastavna metoda koja se koristi kada nije moguće

ostvariti iskustvo u stvarnoj situaciji. Zbog nedostatka materijalno-tehničkih sredstava, nepostojanja laboratorija na nivou škole, često se uvode metode simulacije za razumijevanje koncepata na makroskopskom nivou, pa su simulacije možda i jedan od najzastupljenijih modela podučavanja. Za simulaciju se koriste medijsko-informacijske tehnologije kao što su snimke ogleđa koje su urađene kao dio videolekcija. Ogledi se mogu preuzeti sa određenih web stranica ili ih mogu snimiti sami predmetni nastavnici, a mogu se izvoditi demonstracijski tokom videokonferencijske nastave. Učenici mogu zapažanja i zaključke donositi samostalno ili međusobno komunicirajući u realnom ili virtualnom okruženju, čime se opet ostvaruju oblici kooperativnog učenja i metode kritičkog promišljanja o problemu. Za ove oblike podučavanja moguće je koristiti alate srednje i visoke složenosti upotrebe kao što su grupni video ili audio pozivi (npr. Zoom, Teams, Skype) i sisteme za upravljanje učenjem.

Određene kognitivno zahtjevnije hemijske koncepte potrebno je obraditi podučavanjem. Za različite oblike podučavanja moguće je koristiti sve elemente medijsko-informacijske pismenosti uz konkretne upute nastavnika poput: grupnih video ili audio poziva za pripremanje potrebnih informacija i podataka (npr. Teams, Zoom, Skype itd.), potom snimljene videozapise, prezentacije putem slajdova (npr. PowerPoint), e-pošte, telefonskih pozivi, poruke putem mobilnog telefona ili poruke putem mobilnih aplikacija, *online* igre i materijali i društveni mediji (npr. Facebook, Instagram). U nastavi hemije, kroz sve razrede, u okviru određenih nastavnih cjelina spominju i sljedeći ishodi vezani za razvoj medijske pismenosti učenika:

Analizira pouzdanost različitih izvora informacija (internet, udžbenik, stručna literatura)

Izrađuje lični dnevnik potreba i potrošnje energije koristeći ponuđene aplikacije

Uočava zakonitosti podataka iz različitih izvora prikazanih modelima, tabelama i grafikonima

Prikuplja podatke iz različitih izvora

Kod programiranog podučavanja problem koji se podučava, prezentira se učenicima kroz podijeljene elemente koji zahtijevaju aktivno učestvovanje učenika i izvršavanje aktivnosti određenim slijedom. Nakon svake od etapa, učenik dobiva povratnu informaciju. Etape mogu biti koncipirane kao analiza videosnimki, tekstova, nastavnih listića za usvajanje matematičkih koncepata, te kompjuterskih programa za simulaciju i sl. Programirano učenje je najprikladnije za samostalni rad učenika. Za ovaj oblik podučavanja najpogodniji su elementi medijsko-informacijske pismenosti podržani sistemima za upravljanje učenjem.

Medijska i informacijska pismenost u nastavi biologije

Primjena medijske i informacijske pismenosti u nastavi Biologije ima mnogo pozitivnih aspekata, a jedan od njih je i mogućnost kreiranja kvalitetnijeg nastavnog procesa. Digitalni mediji, sami po sebi, ne čine nastavu kvalitetnijom, već na to utječe niz različitih faktora. Za postizanje definiranih ishoda učenja i kvalitetnu nastavu, Topolovčan, Rajić i Matijević (2017), navode da su između ostalog, bitna individualna obilježja nastavnika i učenika (predznanje, motivacija, stilovi učenja, stavovi, sposobnosti korištenja digitalnih medija).

Medijska i informacijska pismenost pružaju različite mogućnosti koje zahtijevaju aktivnost učenika, odnosno potiču nastavu usmjerenu na učenika, a istraživanja su pokazala da nastavnici koji imaju pozitivne stavove o konstruktivističkoj nastavi, češće primjenjuju medije u nastavi (Topolovčan i sar. 2017). Primjena medija se uspješno može uskladiti sa konstruktivističkim teorijama učenja, pa se mediji uspješno primjenjuju u nastavi koja je prihvatila te teorije (Klopfer, Osterweil, Groff i Haas, 2009). Mediji u nastavi biologije omogućavaju individualizaciju rada, situacijsko učenje, učenje istraživanjem, učenje rješavanjem problema, saradničko učenje, učenje igrom, projektno učenje te učenje usmjereno prema djelovanju. Riječ je o strategijama učenja koje sadrže obilježja aktivnog učenja, a njihova primjena u nastavi biologije može poticati razvoj ključnih kompetencija učenika među kojima i digitalne.

Korištenje digitalnih medija povezanih na internet, omogućava pronalaženje informacija o svim sadržajima biologije. Informacije u udžbenicima su tekstualne, potkrepljene ilustracijama i fotografijama, dok informacije pronađene putem digitalnih medija, mogu biti i u drugim oblicima (zvuk, video). U nastavi biologiji u okviru određeni nastavnih cjelina spominju i sljedeći ishodi vezani za razvijanje medijske pismenosti učenika:

Vrednuje rezultate iz različitih izvora o građi i funkciji ćelija, ćelijskim diobama i diferencijacijama ćelija.

Poznaje procedure, tehnike i instrumente za usvajanje informacija i predstava o strukturi i promjeni tvari i energije u živoj prirodi.

Interpretira i vrednuje rezultate iz različitih izvora o morfologiji i anatomiji živih bića služeći se stručnom terminologijom

Preporučuje mjere zaštite primjera endemskih, rijetkih i ugroženih vrsta beskičmenjaka u Bosni i Hercegovini, koristeći medijsku i digitalnu pismenost,

Analizira rezultate istraživanja o održivom razvoju na zemlji, prostoru življenja koristeći se medijskom i digitalnom pismenošću.

Nastavnicima biologije internet može biti neiscrpan izvor ideja, od toga kako poboljšati nastavu (Fass,1998.) do toga kako učenicima olakšati razumijevanje složenih bioloških pojmova. Potpunije razumijevanje biologije, efikasnije usvajanje novih pojmova, bolje pamćenje sadržaja, te bolje primjenjivanje u novim situacijama omogućavaju medijski atraktivni i zanimljivi prikazi, koji uključuju grafike, dvodimenzionalne i trodimenzionalne modele, multimedijske prikaze, elektronski interaktivni udžbenici, edukativni programi, animacije i simulacije bioloških procesa (Faure, 2002.). Nastavnicima biologije i učenicima su posebno značajne web stranice sa prikazima mikroskopskih struktura ćelije i tkiva (The Virtual Biology Lab), animacije bioloških procesa (Biology Topics) i prikazi eksperimenata u virtualnim laboratorijama (npr. The Virtual Cell Web Page, Biology experiments) koji se zbog nedostatka opreme ili sigurnosnih razloga ne mogu izvesti u učionici (Peat i Taylor, 2005.).

Metodologija istraživanja

Predmet istraživanja je analiza zastupljenosti sadržaja vezanih za medijsku pismenost u nastavi osmog i devetog razreda osnovne škole, odnosno zastupljenosti medijskog obrazovanja u nastavnim predmetima: Bosanski jezik i književnost, Engleski jezik, Biologija i Hemija te njihov uticaj na kritičko promišljanje i analiziranje medijskih sadržaja u savremenom okruženju od strane učenika. Osnovni cilj istraživanja je steći uvid u zastupljenost medijskog obrazovanja u navedenim nastavnim predmetima, te pozitivan utjecaj istih na razvoj medijske pismenost učenika osmih i devetih razreda osnovne škole. U skladu s predmetom i ciljem istraživanja postavljeni su sljedeći zadaci:

1. Analizirati stavove učenika vezane za zastupljenost elemenata medijskog obrazovanja u nastavnim predmetima: Bosanski jezik i književnost, Engleski jezik, Biologija i Hemija i njihov pozitivan uticaj na razvoj medijske pismenosti učenika.
2. Utvrditi stavove učenika vezane za kritičko promišljanje, analiziranje i objavljivanje medijskih sadržaja vezanih za popularne digitalne medije.
3. Utvrditi razlike u stavovima učenika osmih i devetih razreda vezane za praćenje i procesuiranje medijskih sadržaja.

U skladu s navedenim predmetom i zadacima istraživanja u radu se polazi od opće hipoteze: *Pretpostavlja se da se u nastavi Bosanskog jezika, Engleskog jezika, te nastavi Biologije i Hemije, kroz realizaciju postojećeg NPP-a radi i na razvijanju medijske pismenosti učenika, te time doprinosi razvijanju njihovog kritičkog i misaonog stava vezanog za valjanost i pouzdanost dostupnih informacija (kritička analiza medijskih sadržaja).*

Na osnovu opće hipoteze, utvrđene su sljedeće podhipoteze:

1. Elementi medijskog obrazovanja zastupljeni su u nastavnim predmetima Bosanski jezik i književnost, Engleski jezik, Biologija i Hemija i pozitivno utiču na razvijanje svijesti učenika osmih i devetih razreda o važnosti medijske pismenosti.
2. Učenici osmih i devetih razreda nemaju dovoljno razvijenu svijest i kritički stav vezan za praćenje, procesuiranje i objavljivanje medijskih sadržaja.
3. Postoji statistički značajna razlika u stavovima učenika vezanim za kritičko praćenje i procesuiranje medijskih sadržaja u odnosu na spol.

U radu su korištene sljedeće metode: metoda teorijske analize i sinteze (kroz razradu teorijske osnove istraživanja i pri upoznavanju i analizi sadržaja prethodnih istraživanja koja su predmetno i metodološki srodna ovom problemu), empirijsko-neeksperimentalna metoda (survey) za istraživanje na izabranom uzorku pomoću instrumenata odabranih za potrebe ovog istraživanja, te komparativna i deskriptivna metoda kojima smo ispitali i opisali pojave vezane za predmet istraživanja. U cilju realizacije postavljenog cilja i zadataka istraživanja, a na osnovu odgovarajućih tehnika, kao osnovni instrument korišten je anketni upitnik za učenike obuhvaćene istraživanjem. Anketni upitnik, napravljen u Google obrascu, se sastojao od skala procjene Likertovog tipa sa 14 tvrdnji pomoću kojih su ispitanici izražavali stepen slaganja ili neslaganja i šest pitanja zatvorenog tipa. Na osnovu korištenih instrumenata istraživanja analizirali smo, utvrdili i interpretirali mišljenja i stavove učenika osmog i devetog razreda o medijskoj pismenosti i značaju nastavnih predmeta: Bosanski jezik i književnost, Engleski jezik, Biologija i Hemija za razvoj medijske pismenosti. Istraživanje je provedeno u šest osnovnih škola na području Hercegovačko-neretvanskog kantona među učenicima osmog i devetog razreda, tj. na uzorku od 212 učenika. Struktura uzorka ispitnika prikazana je u Tabeli 1.

Učenci osmih i devetih razreda	Spol		Razred		Škola						Total
	M	Ž	8.	9.	OŠ Gnojnic e	OŠ Mustaf Ejubovi ć - Šejh Jujo	Prva osnovn a škola	Šesta osnovn a škola	OŠ Bijel o Polje	OŠ Čaplj na	212
	105	107	9 8	114	55	24	67	17	29	20	

Tabela 1. *Struktura uzorka*

Analiza i interpretacija rezultata istraživanja

U ovom dijelu rada prikazani su najznačajniji rezultati istraživanja, njihova analiza, te doneseni logični zaključci kao rezultat te analize. Prvi zadatak istraživanja bio je analiza zastupljenosti elemenata medijskog obrazovanja u nastavnim predmetima: Bosanski jezik i književnost, Engleski jezik, Biologija i Hemija te njihov pozitivan uticaj na razvoj medijske pismenosti učenika osmih i devetih razreda. Na osnovu toga postavili smo prvu hipotezu koja glasi: „*Elementi medijskog obrazovanja zastupljeni u nastavnim predmetima: Bosanski jezik i književnost, Engleski jezik, Biologija i Hemija pozitivno utiču na razvijanje svijesti učenika osmog i devetog razreda o važnosti medijske pismenosti.*”

U narednim tabelama prikazane su frekvencije odgovora učenika vezane za datu temu.

Rb.	Indikator	Ne slažem se	I slažem se i ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem
		f %	f %	f %	f %
1.	Naše učenje tokom nastavnog procesa je takvo da razumijem medijske sadržaje, medije, vijesti i etiku informisanja	28 13,2%	99 46,7%	73 34,4%	12 5,7%
2.	U nastavi se poučavamo o medijskom izvještavanju i važnosti „snage slike“ u savremenom dobu	31 14,6%	100 47,2%	71 33,5%	10 4,7%

Tabela 2. Stavovi učenika vezani za podučavanje medijskih sadržaja u nastavi

Iz analize frekvencije odgovora učenika vidljivo je da se tek 34,4% učenika slaže sa tvrdnjom da tokom nastavnog procesa i podučavanja razumije medijske sadržaje, medije, vijesti i etiku informisanja, dok se tek 5,7% učenika u potpunosti slaže sa tom tvrdnjom. Za ovaj indikator, najviše učenika je odabralo odgovor „i slažem se i ne slažem“, njih 47,7%. Takođe, tek 33,5% učenika se složilo sa tvrdnjom da se u nastavnom procesu poučavaju o medijskom izvještavanju i važnosti „snage slike“ u savremenom dobu, a tek 4,7% učenika se u potpunosti slaže sa tom tvrdnjom. Ponovo je za ovaj indikator najviše učenika, njih 47,2%, odabralo odgovor „i slažem se i ne slažem“.

U narednoj tabeli vidljive su frekvencije odgovora učenika vezane za neka pitanja o medijima i medijskim sadržajima koja se obrađuju u nastavnim predmetima: Bosanski jezik i književnost, Engleski jezik, Biologija i Hemija.

Rb.	Indikator	U potpunosti se slažem	Slažem se	I slažem se i ne slažem	Ne slažem se	U potpunosti se ne slažem
		f %	f %	f %	f %	f %
1.	Na časovima navedenih predmeta (Bosanski jezik, Engleski jezik, Hemija, Biologija) učili smo o povijesnom razdoblju medijskih sadržaja od tradicionalnih medija do online medijskih tehnologija	24 11,3%	92 43,4%	72 34,0%	17 8,0%	7 3,3%
2.	Učili smo o primjeni novih medijskih tehnologija u društvu, masovne i digitalne komunikacije	13 6,1%	96 45,3%	72 34,0%	23 10,8%	8 3,8%
3.	Učili smo o različitim mogućnostima i izazovima interneta u savremenom dobu	23 10,8%	116 54,7%	53 25,0%	14 6,6%	6 2,8%
4.	Nastavnici su me upoznali sa različitim izvorima informacija, načinima njihovog pronalaženja, vrednovanja i korištenja za sticanje znanja	24 11,3%	105 49,5%	63 29,7%	13 6,1%	7 3,3%
5.	Upoznati smo sa različitim modelima vlasništva i kontrole nad medijima	16 7,5%	67 31,6%	91 42,9%	31 6,1%	7 3,3%

Tabela 2.1. *Stavovi učenika vezani za podučavanje o medijskim sadržajima u nastavnim predmetima Bosanski jezik, Engleski jezik, Hemija, Biologija*

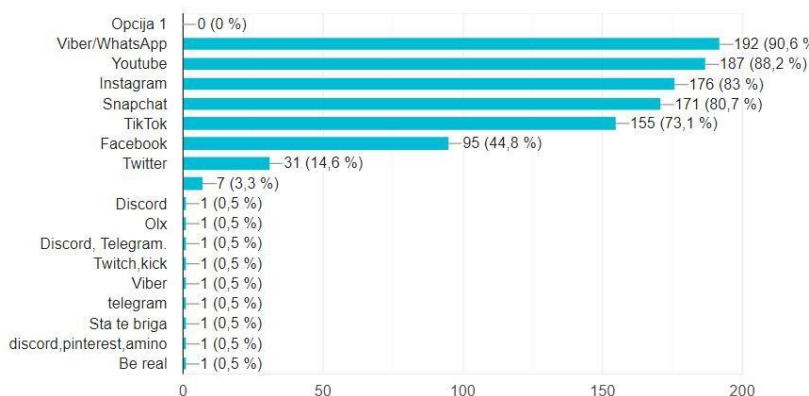
Iz distribucije odgovora učenika vidljivo je da se većina učenika, njih 43,4%, slaže sa tvrdnjom da su na časovima navedenih predmeta učili nešto o povijesnom razdoblju medijskih sadržaja od tradicionalnih medija do online medijskih tehnologija, a 3,3% učenika se u potpunosti ne slaže sa tom tvrdnjom. Većina učenika, njih 45,3%, slaže da su u toku nastave učili nešto o primjeni novih medijskih tehnologija u društvu, masovne i digitalne komunikacije, dok se 3,8% u potpunosti ne slaže sa tom tvrdnjom. Više od polovine anketiranih učenika, njih 54,7%, se slaže sa tvrdnjom da su u toku nastave učili nešto o različitim mogućnostima i izazovima interneta u savremenom dobu, a tek 2,8% njih se s tom tvrdnjom u potpunosti ne slaže. Većina učenika, njih 49,5%, se slaže sa tvrdnjom da su ih nastavnici upoznali sa različitim izvorima informacija, načinima njihovog pronalaženja, vrednovanja i korištenja za sticanje znanja, a tek 3,3% učenika se s tom tvrdnjom u potpunosti ne slaže. Što se tiče tvrdnje vezane za različite modele vlasništva i kontrole nad medijskim sadržajima, većina učenika, njih 42,9%, je za taj indikator odabralo odgovor „i slažem se i ne slažem“, dok se tek 31,6% učenika slaže sa tom tvrdnjom.

Na osnovu analize stavova ispitanika u Tabelama 2 i 2.1, te na osnovu dobivenih vrijednosti možemo zaključiti da je prva hipoteza: „*Elementi medijskog obrazovanja zastupljeni su u nastavnim predmetima Bosanski jezik i književnost, Engleski jezik, Biologija i Hemija i pozitivno utiču na razvijanje svijesti učenika osmih i devetih razreda o važnosti medijske pismenosti*“, djelimično potvrđena.

Učenci imaju razvijenu svijest o važnosti medijske pismenosti, elementi te pismenosti su zaista ugrađeni u sadržaje navedenih predmeta, ali i dalje je to na niskoj i površnoj razini da bi zadovoljilo potrebe učenika koji žive u XXI vijeku, kojima je neophodno razumijevanje iz oblasti funkcionisanja medija i medijskih poruka i sadržaja.

Drugi zadatak istraživanja bio je utvrditi stavove učenika vezane za kritičko promišljanje, analiziranje i objavljivanje medijskih sadržaja vezanih za popularne digitalne medije, a na osnovu njega postavili smo drugu podhipotezu koja glasi: „*Učenici osmih i devetih razreda nemaju dovoljno razvijenu svijest i kritički stav vezan za praćenje, procesuiranje i objavljivanje medijskih sadržaja.*” U narednim grafikonima predstavljeni su odgovori učenika vezani za tu temu.

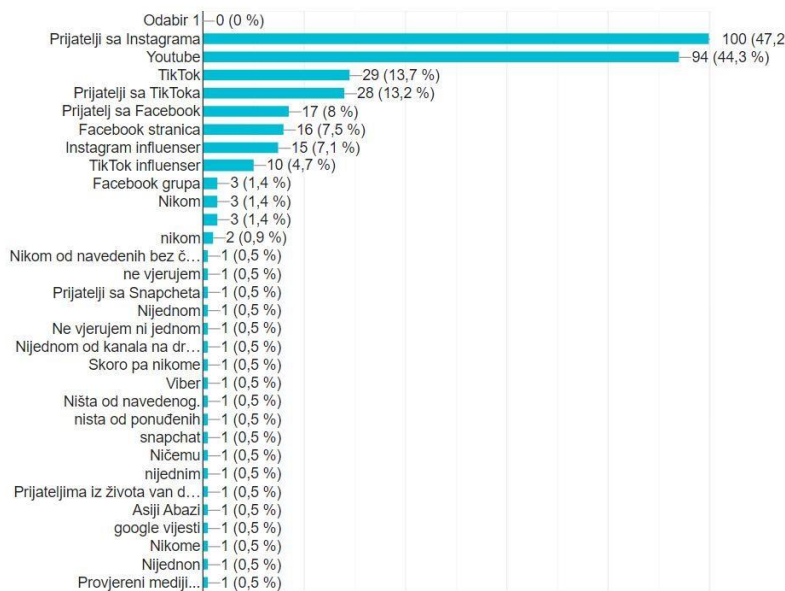
U Grafikonu 1 učenici su se izjasnili koje društvene mreže i platforme najčešće koriste u svakodnevnom životu.

Grafikon 1. Društvene mreže koje učenici koriste

Na pitanje “Koje društvene mreže/platforme koristite?“, većina učenika, njih 90,6%, je odgovorilo da je to Viber/WhatsApp, zatim slijedi YouTube sa 88,2%, Instagram sa 83%, Snapchat 80,7%, TikTok sa 73, 1%, te Facebook sa 44,8% i Twitter sa tek 14,6%.

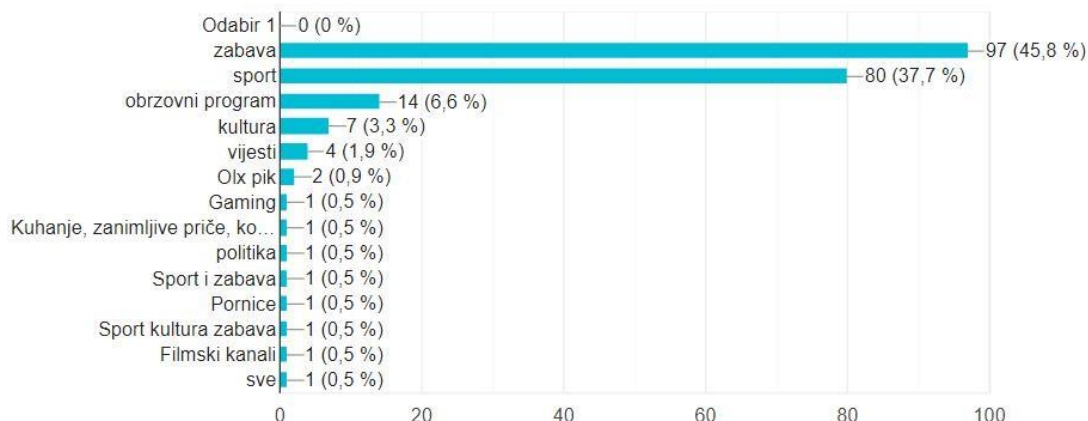
U Grafikonu 2 naveli su kojim kanalima i društvenim mrežama najviše vjeruju.

Grafikon 2. Kanali i društvene mreže kojima učenici vjeruju

Većina učenika, njih 47,2%, odgovorilo je da najviše vjeruje prijateljima sa Instagrama, zatim 44,3% učenika se izjasnilo da vjeruje YouTube-u, 13,7% da vjeruje TikToku, 13,2% prijateljima sa TikToka, a samo 1,4% učenika se izjasnilo da ne vjeruje nikom.

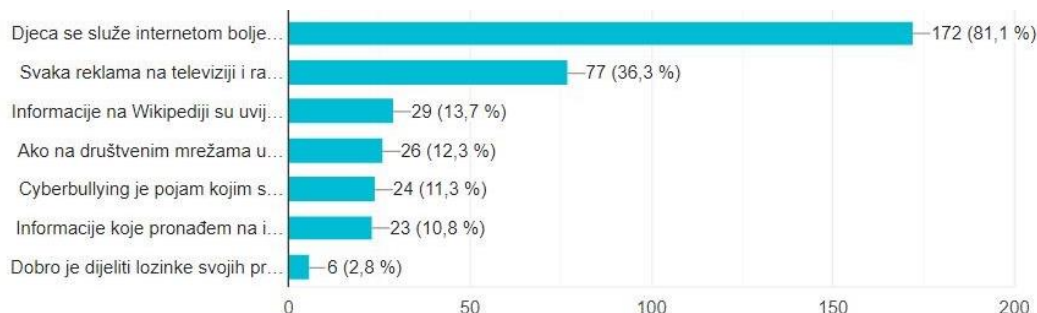
U Grafikonu 3 učenici su se izjasnili koje vrste sadržaja ili programa najčešće gledaju.

Grafikon 3. Vrste sadržaja/programa koje učenici gledaju

Na pitanje “Koje vrste sadržaja/programa obično gledaju?”, većina učenika se izjasnila da su to sadržaji zabavnog karaktera, njih 45,8%. Slijede sportski sadržaji, 37,7%, obrazovni sadržaji samo 6,6%, a vijesti gleda tek 1,9% učenika.

Grafikonom 4 predstavljene su tvrdnje učenika vezane za korištenje interneta i društvenih mreža.

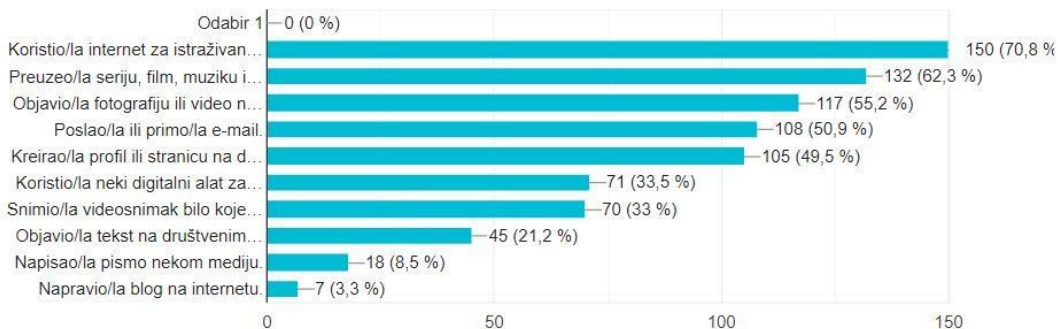
Grafikon 4. Tvrdnje vezane za korištenje interneta i društvenih mreža

Vlika većina učenika, njih 81,1% se složila sa tvrdnjom da se “djeca služe internetom bolje od odraslih”, a njih 36,3% smatra da “svaka reklama na televiziji i radiju mora biti jasno označena”. Čak 13,7% učenika se slaže sa tvrdnjom da su “informacije na Wikipediji uvijek tačne”, a 12,3% smatra da “ako na društvenim mrežama uvrijedi prijatelja ili prijateljicu, moj prijatelj ne može biti kažnjen”. Čak 11,3% učenika smatra da je „Cyberbullying je pojam kojim se označava dobro poznavanje novih medija.“, a 10,8% da „informacije koje pronađe na internetu smije koristiti bez

navođenja izvora“. Samo 2,8% učenika smatra da je „dobro dijeliti lozinke svojih profila na društvenim mrežama, u online igrama itd. s najbližim prijateljima“.

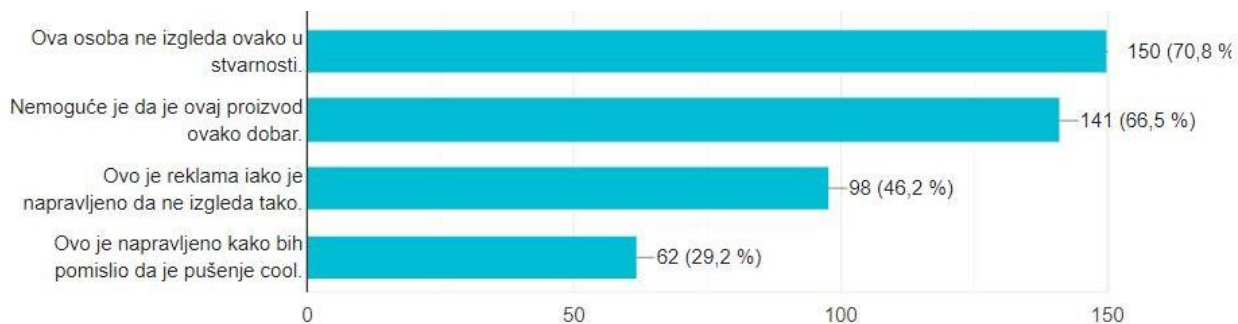
U Grafikonu 5 učenici su se izjasnili o aktivnostima koje su poduzimali na internetu u posljednjih godinu dana.

Grafikon 5. *Aktivnosti koje su učenici poduzimali na internetu u posljednjih godinu dana*

Što se tiče aktivnosti učenika na internetu, 70,8% se izjasnilo da je u posljednjih godinu dana internet koristilo za potrebe nastave, a 62,3% učenika je preuzelo seriju, muziku film ili neki drugi sadržaj. 55,2% učenika je objavilo fotografiju na nekoj društvenoj mreži, 50,9% njih je poslalo ili primilo e-mail, a 49,5% je kreiralo profil ili stranicu na društvenoj mreži. 33,5% učenika je koristilo neki digitalni alat vezan za obrazovanje, a 33% njih je snimilo neki videosnimak, dok je 21,2% njih objavilo tekst na društvenim mrežama. Samo 8,5% učenika je napisalo pismo nekom mediju, a tek 3,3% učenika je napravilo blog.

U Grafikonu 6 učenici su navodili tvrdnje vezane za prepoznavanje određenih sadržaja koji se nude na internetu.

Grafikon 6. *Tvrdnje vezane za prepoznavanje određenih sadržaja koji se nude na internet*

Čak 70,8% učenika se izjasnilo da na internetu često prepoznaje da „neka osoba ne izgleda tako i u stvarnosti“, a 66,5% njih da prepoznaje i pomisli da je nemoguće da je neki proizvod „toliko dobar“. 46,2% učenika se izjasnilo da prepoznaje reklamu, iako je ona napravljena da ne izgleda tako, a tek 29,2% njih se izjasnilo da prepoznaju da je neki digitalni sadržaj napravljen samo da bi pomislili da pušenje izgleda „kul“.

Iz analize učeničkih odgovora vidljivo je da većina njih koristi popularne društvene mreže, da smatraju da su njihove digitalne kompetencije veoma dobre, ali da ih uglavnom koriste da gledanje i pretraživanje sadržaja zabavnog karaktera, dok se manji broj učenika izjasnio da gleda i kreira sadržaje vezane za nastavu. Većina učenika se izjasnila i da prepoznaje tzv. „uljepšanu virtualnu stvarnost“, kao i reklamne sadržaje. S druge strane, zabrinjavajuća je činjenica da se većina učenika izjasnila da najviše vjeruje „prijateljima sa Instagrama“, ili da neki od njih misle da je „cyberbullying“ pojam kojim se označava dobro poznavanje novih medija.

Analizom podataka iz grafikona dolazimo do zaključka da je druga hipoteza: *“Učenici osmih i devetih razreda nemaju dovoljno razvijenu svijest i kritički stav vezan za praćenje, procesuiranje i objavljivanje medijskih sadržaja.”*, također, djelimično potvrđena.

Medijska pismenost uključuje mnoga znanja, vještine i kompetencije, no najveća je vrijednost medijske pismenosti u sposobnosti analiziranja, vrednovanja i stavljanja informacija u kontekst, a takve sposobnosti su kod naših učenika tek donekle razvijene. Iako postoji ta svijest i kritički stav o internet medijima, društvenim mrežama i platformama koje prate i na kojima ponekad objavljuju sadržaje, sigurno im je potrebna dodatna edukacija o načinu njihovog funkcionisanja.

Treći zadatak istraživanja bio je utvrditi razlike u stavovima učenika osmih i devetih razreda vezane za praćenje i procesuiranje medijskih sadržaja. Na osnovu toga postavili smo treću podhipotezu koja glasi: *„Postoji statistički značajna razlika u stavovima učenika vezanim za kritičko praćenje i procesuiranje medijskih sadržaja, u odnosu na spol.“*

U Tabeli 3. vidimo kako učenici procjenjuju svoju sposobnost prepoznavanja lažnih vijesti ili propagande.

Rb	Indikator	Spol	Vrlo dobro	Dobro	Prihvatljivo	Loše	Veoma loše	χ^2	df	Statistička Značajnost
			f	f	f	f	f			
1.	Kako biste ocijenili svoju sposobnost da prepoznate lažnu vijest ili propagandu?	M	57	27	17	4	0	9,60	4	Da
		Ž	40	46	18	2	1			

Tabela 3. Samoprocjena vezana za sposobnost prepoznavanja lažnih vijesti ili propagande

Nakon analize odgovora, vidljivo je da većina dječaka i djevojčica svoju sposobnost da prepoznaju lažnu vijest ili propagandu procjenjuju kao “vrlo dobru” te da postoji statistička razlika u stavovima u odnosu na spol.

U narednim tabelama prikazani su stavovi učenika vezani za medije i medijske sadržaje te stavovi vezani za kritičko promišljanje o informacijama i uticaju medija na popularnu kulturu.

Rb.	Indikator	Spol	Ne slažem se	I slažem se i ne slažem	Slažem se	U potpunosti se slažem	χ^2	df	Statistička značajnost
			f	f	f	f			
1.	Dovodim u pitanje informacije predstavljene u medijima	M	18	57	18	12	5,58	3	Da
		Ž	10	73	17	7			
2.	Svi mediji su pristrasni i ne treba im vjerovati	M	15	61	23	6	2,27	3	Da
		Ž	10	72	19	6			
3.	Mediji moraju odgovarati za svoje izvještavanje	M	6	25	56	18	1,98	3	Da
		Ž	4	33	56	14			
4.	Poznati su mi načini interpretacije medijskih i drugih sadržaja	M	13	49	31	12	9,70	3	Ne
		Ž	4	51	46	6			

Tabela 4. Stavovi učenika vezani za medije i medijske sadržaje

Rb	Indikator	Spol	U potpunos ti se slažem	Slaže m se	I slaže m se i ne slaže m	Ne slaže m se	U potpunos ti se ne slažem	χ^2	d f	Statističk a značajno st
			f	f	f	f	f			
1.	Poznati su mi načini kritičkog promišljanja o informacijama iz medija, uz razlikovanje činjenica od iznesenog mišljenja	M	21	36	42	4	2	6,5 0	4	Da
		Ž	11	46	46	4	0			
2.	Poznato mi je kako mediji utiču na popularnu kulturu ili je oblikuju	M	23	45	30	4	3	3,5 1	4	Da
		Ž	15	58	28	3	3			

Tabela 4.1 Stavovi učenika vezani za kritičko promišljanje o informacijama i uticaju medija na popularnu kulturu

Analizom podataka je utvrđeno da je izračunata vrijednost χ^2 u Tabeli 4. za indikatore 1, 2 i 3, te u Tabeli 4.1 za oba indikatora, veća od granične vrijednosti na nivou značajnosti 0,05, te posmatrajući rezultate za navedene indikatore, zaključujemo da postoji statistički značajna razlika u procjeni ispitanika vezanim za kritičko praćenje i procesuiranje medijskih sadržaja, u odnosu na spol, što potvrđuje našu treću podhipotezu koja glasi „*Postoji statistički značajna razlika u stavovima učenika vezanim za kritičko praćenje i procesuiranje medijskih sadržaja, u odnosu na spol.*“

Međutim, analiza frekvencija odgovora učenika, također, nas navodi na zaključak da oni još nisu dovoljno svjesni da se medijske poruke proizvode prema određenim pravilima i da mogu imati dodatno ili skriveno značenje pa je neophodno da se ovi sadržaji u većem obimu ugrade u nastavne predmete i međupredmetne teme, kako bismo učenicima pomogli da dodatno razviju vještine za kritičko razumijevanje medijskih sadržaja, pronalaženje relevantnih informacija i zaštitu od dezinformacija.

Na osnovu testiranja svih postavljenih hipoteza, odnosno rješenja svih postavljenih zadataka istraživanja možemo konstatovati da se djelimično potvrđuje naša opća hipoteza:

“Pretpostavlja se da se u nastavi Bosanskog jezika, Engleskog jezika, te nastavi Biologije i Hemije, kroz realizaciju postojećeg NPP-a radi i na razvijanju medijske pismenosti učenika, te time doprinosi razvijanju njihovog kritičkog i misaonog stava vezanog za valjanost i pouzdanost dostupnih informacija (kritička analiza medijskih sadržaja).”

Iako se u okviru nastavnih predmeta: Bosanski jezik, Engleski jezik, Biologija i Hemija zaista radi na razvijanju medijske pismenosti učenika, to još uvijek nije ni blizu na zadovoljavajućem nivou jer postojeći nastavni planovi ne nude adekvatnu edukaciju iz ove oblasti, kako za nastavnike, tako ni za učenike. Istraživanja zemalja u okruženju su pokazala da učenici imaju razvijene tehničke kompetencije, ali i poteškoće s kritičkim razmišljanjem i razumijevanjem medija. Slična situacija i je i u našim školama, gdje se medijska pismenost uglavnom svodi na digitalnu vještinu, a ona je, u stvari, puno više od toga.

Zaključak

Medijska pismenost je ključna kompetencija za život i rad u XXI vijeku pa je neophodno i da uključivanje medijskog obrazovanja i razvoj medijske pismenosti učenika bude imperativ formalnog osnovnog obrazovanja. Istraživanje je pokazalo da je u nastavnim predmetima: Bosanski jezik i književnost, Engleski jezik, Biologija i Hemija zastupljen medijski odgoj i da sadržaji navedenih predmeta nude mogućnost za razvijanje medijske pismenosti, ali, ipak, ni kvantitativno ni kvalitativno, nije usklađeno sa potrebama učenika XXI vijeka.

Rezultati istraživanja pokazuju da učenici osmog i devetog razreda osnovne škole posjeduju informatičku pismenost koja je izražena više u formi digitalne vještine kada je riječ o pristupu medijskim sadržajima, ali ne posjeduju u dovoljnoj mjeri razvijenu svijest o kritičkom pristupu tim sadržajima i informacijama.

Očigledno je da je savremenim generacijama neophodno kvalitetno medijsko obrazovanje, koje se može realizovati i kao poseban nastavni predmet, što ne isključuje kontinuiran razvoj medijske pismenosti u okviru svih nastavnih predmeta pojedinačno, te međupredmetnih veza. U svakom slučaju, izuzetno je važno da program medijskog obrazovanja bude takav da učenike pripremi za cjeloživotno pravilno korištenje medija i njihovo kritičko vrednovanje, tumačenje i analizu postojećih sadržaja te kreiranje vlastitih medijskih sadržaja s ciljem ostvarivanja komunikacijskih prava, iznošenja mišljenja i stavova i zaštite od medijske manipulacije i zloupotrebe.

Odgovno-obrazovni sistem mora odgovoriti na savremene potrebe društva pa je važno provesti dalja istraživanja o efikasnosti medijskog obrazovanja u okviru pojedinih nastavnih predmeta i mogućnostima unapređenja i razvoja medijske pismenosti učenika osnovne škole, ali i edukacija nastavnika kako bi osavremenili pristup medijskom obrazovanju i posvetili više pažnje razvoju kritičkog stava učenika prema razumijevanju medijskih sadržajima i procesuiranju informacija.

Literatura

- Fass, M. F. (1998), Using the Internet to Enhance Biology Education: Suggestions for the Novice. Enhance Biology Education 24.http://acube.org./volume_24/v24-2p7-12.pdf.
- Faure. D. (2002) Education on the Internet. My Favourite Uses of Websites in Biology and Science Teaching. www.spartacus.schoolnet.co.uk/internet41.a.htm.
- <https://fpn.unsa.ba/b/wp-content/uploads/2020/12/Deklaracija-MIP-BIH-2019.pdf>
- Ibrahimović, N. (2015), Mediji i medijska pismenost u osnovnoj školi, u: Ibrahimbegović-Tihak V.(ur.), Medijska pismenost u digitalnom dobu, Internews, Sarajevo, str. 111–131, dostupno na:https://issuu.com/internewsbih/docs/zbornik-a5_fin
- Klopfer, E, Osterweil, S, Groff, J, Haas, J. (2009). Using the Technology of Today, in the Classroom Today. URL: https://education.mit.edu/wp_content/uploads/2015/01/GamesSims SocNets_EdArcade.pdf
- Komar, K. J. (1998). "Media Education in Third World", Media Development, 18(4): 33–40.
- Kostović-Vranješ, V, Tomić, N. (2014), Training Teachers for the use of Information Communication Technology in Science. Školski vjesnik: časopis za pedagoški teoriju i praksu, 63(3), 287-307.
- *Okvirni nastavni plan i program za devetogodišnju osnovnu školu u Federaciji Bosne i Hercegovine*, dostupno na <https://skolegijum.ba/static/files/pdf/docs/52df9345338c0.pdf>
- Peat. M, Taylor. C, (2005), Virtual Biology: how well can it replace authentic activities? <http://science.universe.edu.au/pubs/callab/Vol113/05.web.pdf>.
- Scheibe, Cyndy L. i Rogow, Faith (2012) The Teacher's Guide to Media Literacy: Critical Thinking in a Multimedia World. Thousand Oaks, California: Corwin. DOI: 10.4135/9781483387581.
- Tolić, M. (2009). Temeljni pojmovi suvremene medijske pedagogije; Život i škola, br: 22
- Topolovčan, Rajić, Matijević, Konstruktivistička nastava, Teorija i empirijska istraživanja, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2017.
- Vajzović, E, (ur), Medijska i informacijska pismenost: istraživanje i razvoj, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, 2020.
- Zgrabljic Rotar, N, (ur.) Medijska pismenost i civilno društvo, Sarajevo: MediaCentar

MEDIA LITERACY OF FINAL PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN HNK

Abstract

The concept of literacy, which once referred to the ability to read and write in the mother tongue, is changing in accordance with social, scientific and technological changes so that in the 21st century literacy is not only the ability to read and write, but also implies knowledge of information and communication technologies, critically thinking and the necessity of lifelong learning. Such changes also require changes in the educational system, i.e. media literacy of students from the period of elementary school, which is achieved through media education.

In this paper, we will analyze the presence of content related to media education and media literacy in the following subjects: Bosnian language and literature, English language, Biology and Chemistry, and their impact on the development of critical thinking and media literacy of eighth and ninth grade elementary school students. After collecting the data for the purpose of developing the theoretical part of the work, we began to develop the methodological part, which represents the basis for empirical research of the problem. Using the methods of theoretical analysis and synthesis, descriptive and survey methods, we examined the connection between the content of the mentioned teaching subjects and media culture. The aim of the research was also to determine the inclusion of media content in the teaching of the mentioned subjects with an emphasis on the analysis of the most frequently used media and media content, the possibility of their critical evaluation by the students, as well as the ability to create their own media content.

Keywords: *media literacy, media education, elementary school, Bosnian language and literature, English language, Biology, Chemistry*